

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 6037/18

לפני: כבוד השופט נ' הנדל
כבוד השופט י' עמית
כבוד השופט ד' מינץ

העותרת: פלונית

נגד

המשיבים: 1. בית הדין הרבני האזורי ת"א יפו
2. בית הדין הרבני הגדול בירושלים
3. פלוני

עתירה למתן צו על תנאי

בשם העותרת: עו"ד מיכל קניר לובלין

פסק-דין

השופט נ' הנדל:

1. מונחת לפנינו עתירה למתן צו על תנאי, לפיו תבוטל החלטתו של בית הדין הרבני הגדול (להלן: ביה"ד הגדול) (תיק 1141711/2), אשר קיבלה את ערעור העותרת על החלטתו של בית הדין הרבני האזורי תל אביב יפו (להלן: ביה"ד האזורי) (תיק 107337/11), לעניין כתובתה ודחה אותו בשאלת חלקה של העותרת בחשבון המשותף לה ולמשיב. עתירה זו נסובה סביב החלק השני בלבד, קרי חלקה של העותרת בחשבון המשותף, משערכאות קמא קבעו כי העותרת איננה זכאית למחצית מהכספים שהיו בחשבון ביום צירופה אליו.

אלו העובדות הרלוונטיות לדיון. הצדדים נישאו זה לזו כדמו"י בתחילת שנת 2015 ולהם שני ילדים. כשנה לאחר הנישואים הם נפרדו, והתגרשו כשנה ושלושה חודשים מאוחר יותר, במחצית שנת 2017. המשיב תבע גירושים בבית הדין הרבני וכרך בתביעתו גם את ענייני הרכוש. עובר לגירושי הגיעו הצדדים להסכמות לפיהן, בין היתר, בית הדין ידון בעניינם בהתאם ליחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973 (להלן: החוק או חוק יחסי ממון). בהתאם, ענייני הרכוש והכתובה נידונו בבית הדין, כאשר הרכוש המשותף שהיה לצדדים הוא נכסי עתודה כלכלית, אשר אינם רלוונטיים לעתירה זו, וחשבון בנק. האחרון היה רשום טרם הנישואים על שמו של המשיב, ובסמוך להם הוא צירף את העותרת כשותפה בו. סביב עניין זה ניצב סלע המחלוקת בין הצדדים: המשיב גורס כי צירוף העותרת היה מותנה בכך שהיא תעביר את יתרת הזכות מחשבונה הפרטי – בסך 300,000 ₪, לפי הערכתו באותה העת – לחשבון המשותף. לגישתו, משתנאי זה לא בא על סיפוקו הרי שהעותרת איננה שותפה ליתרת הזכות שמקורה בכספיו. לעומתו, העותרת טוענת כי צירופה לחשבון היה ללא כל תנאי.

בית הדין האזורי הבחין בין הכספים שהיו בחשבון לפני הוספת העותרת אליו (להלן: הכספים המקוריים), לבין אלו שהופקדו לאחר מכן (להלן: הכספים השניים). לגבי הראשונים נקבע כי לא הייתה כוונת שיתוף ללא כל תמורה מצד המשיב, אלא הדבר היה מותנה בהעברת כספים מצד העותרת. לעומת זאת לגבי הכספים השניים, שהופקדו בחשבון לאחר נישואי הצדדים – נמצא שהעותרת שותפה בהם באופן מלא ללא קשר לשאלת מקורם. לכן, יש לאזנם באופן שווה בין הצדדים. לגבי הכתובה, נקבע כי יש לערוך קיזוז בינה לבין הכספים השניים, גם משום שממילא לא הייתה נפסקת לעותרת מלוא כתובתה.

בית הדין הגדול קיבל את טענתה של העותרת לגבי כתובתה, שלפיה אין מקום לערוך קיזוז כאמור. הדיון בשאלה האם העותרת זכאית לכתובתה הוחזר לערכאה המבררת, וכאמור עניין זה אינו חלק מהעתירה דנא. טענת העותרת הנוגעת לכך שהשיתוף בכספים המקוריים לא היה מותנה – נדחתה. כך תוך שבית הדין הגדול מקבל את הבחנת בית הדין האזורי בין כספים אלו לבין הכספים השניים. במסגרת החלטת בית הדין הגדול הוטעם כי הסכמתם של הצדדים לכך שעניינם ידון על פי חוק יחסי ממון כוללת את כלל רכיבי המשפט האזרחי. זאת בניגוד לטענת העותרת, לפיה יש להחיל את חוק יחסי ממון בלבד. עוד צוין כי אין ויכוח על כך שהמשיב רצה להעניק מתנה לעותרת בדמות הכספים המקוריים, אלא שיש לבחון האם היא הייתה בתנאי או לאו. בית הדין הגדול בחן את הפסיקה הרלוונטית, לפיה נוכח העובדה שעסקינן בבני זוג הנטל להוכיח כי המתנה ניתנה כנגד תמורה מתהפך ורובץ לפתחו של המשיב. ברם, נמצא כי המשיב

עמד בנטל זה ומכאן כי אין לחלק את הכספים המקוריים בינו ובין העותרת. עוד הוסיף בית הדין הגדול כי אף לפי סעיף 8 לחוק יחסי ממון תוצאה זו, לפיה הכספים המקוריים לא יחולקו בין העותרת לבין המשיב – מוצדקת. במסגרת זו ניתן משקל גם ל"תרומתה" של העותרת לפירוק הנישואים ולהתנהגותה.

העותרת סבורה כי שגו ערכאות קמא בכך שקבעו שאין לחלק את הכספים המקוריים באופן שווה בינה ובין המשיב. בפיה שלוש טענות מרכזיות: ראשית, לגישתה, בית הדין חרג מסמכותו באופן כפול: פעם ראשונה עת החיל את הדין הדתי על נסיבות המקרה, ובפעם השנייה כאשר החיל את הדין האזרחי הכללי – שאיננו חוק יחסי ממון. זאת משום שהיא סבורה כי הסכמת הצדדים הייתה רק להחלה של חוק זה. שנית, אף אם היה מקום להחיל את הדין האזרחי הכללי – לא הוכח כי שיתופה בכספים המקוריים היה מותנה. העותרת סבורה כי להוכחת עניין זה בית הדין הסתפק ב"דברים שבלב". בעוד שעל פי הדין הדתי די בכך, אין זה המצב על פי הדין האזרחי. זאת ועוד, על פי העותרת פסק הדין נוגד את החזקה הקבועה בסעיף 5(א) לחוק יחסי ממון, שלפיה כספים שמופקדים בחשבון משותף שייכים לשני בני הזוג באופן שווה; ואת חזקת השותפות – הקובעת שכאשר מדובר במערכת יחסים זוגית הנטל לסתירת השיתוף מוטל על המשיב. לגישתה, המשיב לא עמד בנטל זה, משום שעל מנת לסתור את אלו לא די ב"הגיונם של דברים" – כאמרת בית הדין הרבני הגדול. שלישית, העותרת גורסת כי לא היה מקום להחיל את סעיף 8 לחוק משלא נתקיימו הנסיבות החריגות הדרושות לשם כך.

המשיב סומך ידו על פסיקת בתי הדין, ומדגיש כי התנאי לשיתוף הכספים המקוריים הוא העברת כספים מטעם העותרת מחשבונה הפרטי לחשבון המשותף, בניגוד להצלחת הנישואים. כך בניגוד לטענות שהעלתה העותרת. בתשובתו לעתירה עוד ציין המשיב מגוון טענות הקשורות לילדי הצדדים, להליכי הגירושים שמתנהלים ולהתנהגות העותרת. לאלה לא מצאתי מקום להתייחס מפאת חוסר הרלוונטיות שלהם לעתירה.

הדין החל על המקרה

2. כזכור, טענתה הראשונה של העותרת היא כי בית הדין חרג מסמכותו בכך שהחיל את הדין הדתי ואת הדין האזרחי הכללי, שאיננו חוק יחסי ממון, על מקרינו. זאת משום שלגישתה, הוסכם על ידי הצדדים שהדיון יעשה על פי חוק יחסי ממון בלבד. בנוגע לחלקו הראשון של הטיעון, העוסק בהחלת הדין הדתי, לא מצאתי ממש בעניין זה. אומנם הדין הדתי הוזכר ונידון בפסיקת ערכאות קמא, ובפרט בהחלטת בית הדין הגדול; אולם, קריאת ההחלטות מגלה כי הדיון וההכרעה נערכו על פי הדין האזרחי,

בעוד שהדיון בדין הדתי נעשה למעלה מן הצורך ובגדר חיזוק. בית הדין האזורי פתח את החלטתו בכך שהצדדים הסכימו לפסוק בעניין הרכוש בהתאם לחוק יחסי ממון, והחילו, בהתאם, עת הכריע בסכסוך בין הצדדים. דומה כי לא ניתן להיות ספק בכך שהכרעתו התבססה על הדין האזרחי, משדיונו התרכז אך בו. בית הדין הגדול אומנם דן בנסיבות המקרה גם לפי דין תורה, אך גם מסקנתו נקבעה על פי הדין האזרחי. הדבר נלמד, למשל, מכך שכבר בראשית ההחלטה הובהר כי על פי הסכמת הצדדים "...עניין הרכוש ידון על פי החוק האזרחי". בהמשך, נידונה פסיקת הערכאות האזרחיות, וביניהן פסיקת בית משפט זה, והוחל הדין האזרחי. עוד ציין בית הדין הגדול כי "...יש לבחון לפי זה האם על פי החוק האזרחי משמעות צרוף לחשבון שווה להקנאה או שונה הימנה. בנוסף הובעה הסכמת הצדדים לדון על פי החוק..." (ההדגשה איננה במקור). בית הדין הגדול אף הגדיל ודחה, כאמור, את טענת העותרת לפיה אין מקום להחיל דין אזרחי נוסף מעבר לחוק יחסי ממון. לאמור, הרחיב את החקיקה האזרחית שלפיה נידון המקרה מעבר לטענות העותרת. מכך אנו למדים אפוא כי תוצאת בית הדין הגדול נשענה ונתמכה במשפט האזרחי.

על פי חלקה השני של טענתה הראשונה של העותרת, שגה בית הדין בהחלת הדין האזרחי הכללי; ובפרט, את חוק המתנה, תשכ"ח-1968 וההלכות העוסקות בו. זאת משום שלגישתה, הצדדים הסכימו על החלת חוק יחסי ממון ותו לא. גם בעניין זה אינני מוצא מקום להתערב. בניגוד למצב בו מתדיינים בבית הדין הרבני מסכימים על החלת הדין הדתי בעניינם, אז קובע במפורש 13(ב) לחוק יחסי ממון כי הסכמת שני הצדדים נדרשת; החלת הדין הכללי-אזרחי אינה דורשת הסכמה כזו. זוהי למעשה ברירת המחדל במשפטנו. וכלשון סעיף 13(ב) לחוק: "בענין שחוק זה דן בו ינהג גם בית דין דתי לפי הוראות חוק זה, זולת אם הסכימו בעלי הדין לפני בית הדין להתדיין לפי הדין הדתי". כפי שקבעה הפסיקה בעבר, בענייני רכוש חל הדין האזרחי אף בבתי הדין הדתיים. לא נדרשת הסכמה ספציפית של הצדדים לשם כך. ממילא, אין ללמוד מהסכמה להחיל את חוק יחסי ממון על אינטראקציה בין בני זוג על הסכמה לשלילת תחולתו של דין אזרחי אחר, בוודאי שבנסיבות ההסכמות בתיק זה, ובהיעדר אמרה מפורשת בעניין.

מתנה על תנאי או מתנה ללא תנאי?

3. טענתה השנייה של העותרת היא כי אף אם היה מקום להחיל את הדין האזרחי הכללי, הרי שלא הוכח, בהתאם לרף הדרוש במשפט האזרחי, כי שיתופה בכספים המקוריים היה מותנה. העותרת אף סבורה כי קביעת ערכאות קמא נוגדת את החזקה הקבועה בסעיף 5(א) לחוק, לפיה כספים המופקדים בחשבון שייכים לבני הזוג באופן

שווה; ואת חזקת השותפות. מאלו נובע כי הנטל לסתור את השיתוף מוטל על המשיב – ולגישתה הוא לא עמד בו.

לצורך דיון בטענה זו – ראשית, יש להדגיש כי חוק יחסי ממון איננו הדין הקובע ביחס לנכסים שהיו בחזקת בני הזוג עובר לנישואים. זאת משום שסעיף 5(א)(1) לחוק קובע במפורש כי שווים של נכסים שהיו לבני הזוג ערב הנישואין לא יאוזן. כמובן שהצדדים רשאים להסכים אחרת, כפי שנטען במקרה זה, אך הסכמה זו תבחן גם על פי הוראות הדין הרלוונטיות ולא רק על פי חוק יחסי ממון. בענייננו, אין מחלוקת כי הכספים המקוריים היו שייכים למשיב בטרם צירוף העותרת לחשבון וכי הוא רצה לשתף בהם את העותרת. השאלה שנדרש לבדוק היא האם השיתוף בהם היה מותנה בכך שהעותרת תעביר כספים מחשבונה האישי לחשבון המשותף או לאו. תשובה לשאלה אינה מצויה בד' אמות חוק יחסי ממון ואין להחיל את החזקה הקבועה בו בסעיף 5(א). בהתאם לאמור לעיל, בית הדין הגדול בחן את המקרה על פי דיני המתנה.

במסגרת בדיקה זו בית הדין הגדול הכיר בכך שבמקרה הרגיל של מתנה ללא תמורה ישנה חזקה שלפיה אין נתינה חד צדדית. ברם, כאשר בין הצדדים יחסי קרבה בדרגה גבוהה כמו במקרינו – שונים פני הדברים. על פי ההלכה המשפטית הנוהגת קיימת חזקה הפוכה, לפיה: "...כאשר מדובר ביחסי משפחה – קיימת חזקה, שאף היא ניתנת לסתירה, כי העברה ללא תמורה נעשית מתוך כוונה לתת מתנה" (ע"א 3829/91 וואלס נ' גת, מח(1) 801, 811 (1994); ראו גם רע"א 8068/16 קטן נ' כהן, (25.01.2018), ובפרט את פס' 6 לחוות דעתי, הדנה ב"חזקת המתנה"). ואולם, בית הדין הגדול מצא כי חזקה הפוכה זו נסתרה במקרינו. כזכור, העותרת טוענת כי המשיב לא הציג ראיות מספקות על מנת לסתור חזקה זו, וכי בית הדין התבסס על "ההיגיון הפשוט" בלבד בקביעותיו.

בחינת החלטת בית הדין הגדול מלמדת כי הקביעה בדבר סתירת החזקה, שלפיה שיתוף העותרת בכספים המקוריים היה ללא תמורה, נשענת על מספר אדנים. ביניהם, קביעות מהימנות של הערכאה המבררת, אשר מצאה כי גרסתו של המשיב, בניגוד לעותרת, מקובלת עליה; הפרוטוקולים של דיוני הערכאה המבררת, מהם עולות מספר גרסאות של העותרת, על פי בית הדין הגדול; ונסיבות המקרה, כאשר ביניהן ניתן משקל לגילו המתקדם של המשיב ולהפרש הגילאים המשמעותי בינו לבין העותרת. נוכח אלו בית הדין הגדול מצא כי נסתרה החזקה האמורה, ונטל ההוכחה שב לעותרת להוכיח את גמירות דעתו של המשיב לשיתופה בכספים המקוריים ללא תנאים. ברם, הראשונה לא עמדה בנטל זה. האמור לעיל מתקשר גם לטענת העותרת, שלפיה בית הדין לא נימק את

החלטתו. בניגוד לנטען, ישנה כניסה לפרטים בהחלטה, וכן התייחסות לעובדות המקרה ולדין המחייב.

סעיף 8 לחוק יחסי ממון

4. ועתה לטענתה האחרונה של העותרת, הכוללת הסתייגות מהחלת סעיף 8 לחוק יחסי ממון על מקרינו. במסגרת זו בית הדין הגדול נתן משקל ל"תרומתה" של העותרת לסיום הנישואים ולהתנהגותה. כך מבלי שבתי דין קמא פירטו "תרומתה" או התנהגותה מה הן.

בחינת החלטתה של ערכאה קמא מעלה כי כלל לא היה צורך להידרש לסעיף 8 לחוק. כך נוכח מסקנתו של בית הדין הגדול לפיה החזקה התהפכה, קרי שיתוף העותרת בכספים המקוריים היה מותנה; ומשתנאי זה לא התקיים השיתוף לא עומד עוד. זו גם הסיבה בגינה על אף האמור להלן – התוצאה תיותר על כנה. ואולם, משהנושא של סעיף 8 לחוק יחסי ממון הועלה בהחלטה יש צורך להתייחס אליו, שמא במקרה אחר הוא יעמוד כנימוק בודד.

זו לשונו של הסעיף הרלוונטי:

ראה בית המשפט או בית הדין נסיבות מיוחדות המצדיקות זאת, רשאי הוא, לבקשת אחד מבני הזוג – אם לא נפסק בדבר יחסי הממון בפסק דין להתרת נישואין – לעשות אחת או יותר מאלה במסגרת איזון המשאבים:

(1) לקבוע נכסים נוספים על המפורטים בסעיף 5 ששוויים לא יאוזן בין בני הזוג;

(2) לקבוע שאיזון שווי הנכסים, כולם או מקצתם, לא יהיה מחצה על מחצה, אלא לפי יחס אחר שיקבע בהתחשב, בין השאר, בנכסים עתידיים, לרבות בכושר ההשתכרות של כל אחד מבני הזוג;

(3) לקבוע שאיזון שווי הנכסים, כולם או מקצתם, לא יהיה לפי שוויים במועד איזון המשאבים, אלא לפי שוויים במועד מוקדם יותר שיקבע;

(4) לקבוע שאיזון המשאבים לא יתייחס לנכסים שהיו לבני הזוג במועד איזון המשאבים אלא לנכסים שהיו להם במועד מוקדם יותר שיקבע.

הסעיף עוסק אפוא ב"נסיבות מיוחדות". לשון החוק איננה מונה את השיקולים שיש לשקול במסגרת אותן הנסיבות. מכאן כי הסעיף פותח אפשרות לבחינת שיקולי צדק והוגנות רחבים, על פי הנסיבות ולא על פי רשימה סגורה שנקבעה על ידי המחוקק. הפסיקה שפירשה סעיף זה קבעה כי יש לבחון כל מקרה לגופו, תוך התחשבות במכלול

השיקולים הרלוונטיים, לרבות שיקולים כלכליים (ראו, בג"צ 4178/04 פלוני נ' בית הדין הרבני לערעורים, סב(1) 235 (2006)). בין היתר, צוין כי באמצעות הסעיף "...נפתח פתח להעניק לצד החלש והנזקק (כמו האישה [או הגבר] המטפלת בילדים) יותר מאשר שווי מחצית הרכוש, מה שאין כן בחזקת השיתוף" (עניין יעקובי, בעמ' 614). במסגרת הקביעה של מהם אותם השיקולים הרלוונטיים שראוי לבחון במסגרת בסעיף 8, יש להציב כנגד עניינו גם את תכליתו של חוק יחסי ממון. היא "...ליצור איזון בין בני הזוג מתגרשים ולצמצם את חוסר השוויון הגלום ביחסי ממון בין בני-זוג..." (שם, בעמ' 532; ראו גם את דברי ההסבר לחוק).

לצד האמור, הפסיקה קבעה כי השימוש בסעיף 8 לחוק יחסי ממון יעשה במשורה. כך משום שהכלל הקבוע בסעיף 5 לחוק יחסי ממון, ולפיו רכוש בני זוג יתחלק באופן שווה ביניהם, אינו דבר של מה בכך ועל הטוען לסתירתו נטל כבד. בבע"מ 7272/10 פלונית נ' פלוני (7.1.2014) (להלן: עניין פלונית) נדונה השאלה האם ניתן להפעיל את סעיף 8 לחוק בהינתן אלימות חמורה בין בני זוג – ובמקרה זה ניסיון לרצח בו הורשע פלוני בהליך פלילי חלוט. לאמור, המעשה – ניסיון לרצח – מוגדר כעבירה על פי חוק העונשין. שופטי ההרכב נחלקו בהנמקותיהם אך הסכימו לתוצאה. בחוות דעתי סברתי כי לצורך שלילת זכויות כלכליות מכוח סעיף 8 נדרשת זיקה בין הפעלת האלימות לבין מצבה הכלכלי של הקורבן. קרי, יכולתה לכלכל עצמה, לעבוד או להיות עצמאית. במצב אחר, בו מדובר במעשה שאיננו עבירה ולא השפיע על מצבו הכלכלי של בן הזוג השני – יש לחזור לכלל, עליו הסכימו כלל שופטי ההרכב, שלפיו אין מקום להתחשב בשיקולי אשם בחלוקת הרכוש בין בני זוג. לעומת זאת, השופטת ד' ברק-ארוך סברה כי כאשר מתקיים מבחן "שלילת האנושיות", כתוצאה מ"מקרים קיצוניים של אלימות", ניתן להוציא מן האיזון הרכושי זכויות סוציאליות התלויות בחיים שאותם ביקש מפעיל האלימות ליטול. במקרה דנן היה מדובר על זכויות פנסיה. השופט ח' מלצר קבע כי לגישתו, במקרה הרגיל ניתן להפעיל את סעיף 8 לחוק רק כאשר נגרם לצד הנפגע נזק כלכלי; אך במקרים של אלימות קשה או מתמשכת ניתן להפעילו אף אם לא נגרם לצד השני נזק כלכלי מוכח.

פסק דין זה, אשר על דגלו חרוטה ההפרדה של שיקולי אשם מחלוקת הרכוש של הצדדים, מהווה המשך של מגמה ארוכת שנים. שלפיה, כאמור, לא בנקל יסטה בית המשפט מכלל איזון המשאבים האחיד. כחלק ממגמה זו בשורה ארוכה של פסקי דין נקבע שאין לשלול זכויות כלכליות למפרע בשל התנהגותו של אחד מבני הזוג. כך למשל, בבג"צ 8928/06 פלונית נ' בית הדין הרבני הגדול לערעורים בירושלים, סג(1) 271, 282 (2008) קבע המשנה לנשיאה (כתוארו דאז) א' ריבלין כי:

“...אין להעניש אדם על חלקו בפירוק היחסים על ידי סנקציות כלכליות במסגרת חלוקת הרכוש בין בני הזוג. פירוק התא המשפחתי הוא אירוע קשה וכאוב עד מאד. במקרים מסוימים ניתן לראות באחד מבני הזוג כנושא באחריות גדולה יותר לפירוק היחסים מזו שנושא בה בן הזוג השני. אולם, אין להתמודד עם הקושי שבפירוק, ועם אשמתו של מי מהצדדים, בדרך של פגיעה כלכלית במסגרת חלוקת הרכוש של בני הזוג. יתרה מכך, תכופות יש קושי לדבר בהקשר זה במונחים של 'אשמה'. פירוק הנישואין הוא תוצאה של נסיבות מורכבות ובגידה כשלעצמה אינה הופכת את אחד מבני הזוג לאשם הבלעדי”.

כך גם בעניין זיטרמן, בו נקבע כי “לאשם היחסי בפירוק הנישואין אין ולא כלום עם הזכויות ברכוש המשותף, ואין המשיב מאבד זכויות הקנין שרכש במהלך הנישואין אף אם הוא, לצורך ההנחה בלבד, האשם היחיד בפירוק השיתוף” (ע”א 384/88 זיטרמן נ’ זיטרמן, פ”ד מג(3) 205, 210 (1989) (להלן: עניין זיטרמן) (ההדגשות אינן במקור); ראו גם ע”א 819/94 לוי נ’ לוי, פ”ד נ(1) 300, 304 (1996) ובג”צ 1135/02 זגיא נ’ בית הדין הרבני הגדול בירושלים, פ”ד נו(6) 14 (2002), בהם חזר בית המשפט על דברים אלה; וכן בג”צ 8928/06 פלונית נ’ בית הדין הרבני הגדול לערעורים בירושלים, סג(1) 271 (2008), בו התערב בית המשפט העליון בפסק דינו של בית הדין הגדול, משום שהשני הצדיק סטייה מכלל איזון המשאבים השווה בשל בגידה של אחד מבני הזוג במהלך הנישואים). עניין זה אף מהווה חלק ממגמה רחבה יותר של הפרדת הסדרי הרכוש מהליך הגירושים (ראו למשל, את סעיף 5 לחוק, המאפשר כאמור להפריד את מועד חלוקת הרכוש ממועד הגירושים; בג”צ 6929/10 פלונית נ’ בית הדין הרבני הגדול, בעמ’ 38 (20.3.2013); וכן שחר ליפשיץ “ברצוני להתגרש ומייד! על ההסדרה האזרחית של הגירושים” עיוני משפט כח 671 (2005)). בהקשר זה ציין המלומד ש’ ליפשיץ בספרו כי: “ההישג המרכזי והחשוב ביותר של תיקון מספר 4 (אשר הוסיף את סעיף 5 לחוק) הוא מתן אפשרות לערוך איזון משאבים בטרם פקעו הנישואים עקב גירושים או מוות. בכך ניתק המחוקק את התלות בין הגירושים הדתיים לחלוקת הרכוש האזרחית ואפשר מנגנון של ‘גירושים כלכליים’ נפרדים מן הגירושים הדתיים” (שחר ליפשיץ השיתוף הזוגי 157-158 (תשע”ו); ראו והשוו גם לבג”צ 4602/13 פלונית נ’ בית הדין הרבני האזורי בחיפה (18.11.2018), שלא עסק בסעיף 8 לחוק ואף לא בחוק יחסי ממון, אלא בשיתוף ספציפי של מגרש ובית מגורים).

ודוקו, עסקינן בסעיף 8 לחוק יחסי ממון ולא בסעיף 5א. במסגרתו של השני בית המשפט רשאי לחרוג בנסיבות מסוימות מהכלל הקבוע בסעיף 5 לחוק, ולפיו איזון המשאבים בין בני הזוג יעשה עם פגיעת הנישואים. לעומת זאת, סעיף 8 לחוק יחסי ממון מאפשר לקבוע נכסים נוספים, שאינם נכללים בסעיף 5, ששווים יאוזן; איזון שאינו

שווה; איזון על פי שווי מוקדם יותר של הנכסים; או איזון על סמך נכסי הזוג במועד מוקדם יותר לאיזון.

5. בנסיבות המקרה הספציפי עולה כי הפעלת סעיף 8 על ידי בית הדין הגדול מעוררת קשיים נוספים: ראשית, מדובר בפסיקה שעליה להישען על הדין האזרחי, על כל המשתמע מכך. כזכור, לא רק בחוק יחסי ממון, ובפרשנות סעיף 8 לחוק בפרט, עסקו החלטות קמא, אלא אף בדיני המתנה. כפי שנקבע כבר בעבר: "...יחסי הממון בין בני-זוג... אינם נכללים במסגרת 'עניני נישואין', כאמור בחוק שיפוט בתי דין רבניים (נישואין וגירושין), תשי"ג-1953, ואין תחולתו של הדין האישי משתרעת עליהם" (עניין זיטרמן, בעמ' 209). תחת זאת, נזכיר את הפסיקה לפיה על "כל בתי הדין הדתיים במדינה להפעיל, בסוגיות 'אזרחיות' נלוות שאינן חלק מענייני המעמד האישי (כפי שדיבור זה מתפרש על-פי דין המדינה) הנתון לסמכותם, את המשפט האזרחי הכללי, כפי שפורש על-ידי בית המשפט העליון" (בג"צ 1000/92 בבלי נ' בית הדין הרבני הגדול, מח(2) 221, בפס' 28 (1994)). שנית, הנתונים בהם התחשב בית הדין – "תרומת" העותרת לסיום הנישואים והתנהגותה – נשארו עמומים ולא ברורים. לאמור, אין זה נהיר מה אלה כוללים בגדריהם ומה יצדיק, על פי גישת בית הדין הגדול, החלה של סעיף 8 לחוק. כך למשל, האם החלטתו של בן זוג להפסיק לקיים אורח חיים דתי, אשר הביאה לסיום מערכת היחסים של בני הזוג, תצדיק החלה של סעיף 8? ומן העבר האחר, האם החלטתה של בת זוג לקיים אורח חיים דתי, אשר תרמה לקץ הנישואים?

סיכומו של הדבר הוא כי לא היה מקום להחיל את סעיף 8 בנסיבות מקרינו. אין אנו נכנסים לאותם מקרים חריגים המצדיקים סטייה מכלל האיזון השווה הקבוע בסעיף 5 לחוק, כך על פי הפסיקה וכך על פי לשון החוק ותכליתו, היא צמצום חוסר השוויון בין בני זוג הבוחרים לסיים את נישואיהם. ההלכה הברורה היא שאין מקום לשלול זכויות כלכליות ברכוש המשותף למפרע בגלל התנהגות של בן או בת הזוג. במסגרת זו אף אין מקום להתחשב ב"תרומתו" לפירוק הנישואים או להתנהגותו. כך בערכאות האזרחיות וכך בדתיות.

ואולם, על אף האמור, נוכח הנקבע לעיל לגבי טענתה השנייה של העותרת, עולה כי אין בקבלת הטענה הנוגעת לסעיף 8 לחוק לשנות מתוצאת פסק דין זה. כלומר, הכרעת בית הדין הגדול עומדת אף ללא הנמקתו העוסקת בסעיף 8 לחוק. מכאן, ובשל אמות המידה להתערבות בית המשפט הגבוה לצדק בהחלטות בתי הדין הרבניים – כי אין לקבל את העתירה.

6. סוף דבר, אמליץ לחבריי לדחות את העתירה. לא מצאתי כי יש מקום להתערבות בית המשפט הגבוה לצדק בקביעת ערכאה קמא, שלפיה שיתוף העותרת בכספים המקוריים היה מותנה בהעברת כספים מחשבונה הפרטי לחשבון המשותף. זאת על אף מסקנתי לפיה ערכאות קמא שגו בהחלת סעיף 8 לחוק בנסיבות מקרינו.

ש ו פ ט

השופט ד' מינץ:

אני מסכים.

ש ו פ ט

השופט י' עמית:

1. הצדדים היו נשואים כשנה אחת בלבד טרם פרץ הסכסוך ביניהם. שאלת כוונת השיתוף בחשבון המשותף, נדונה בפסק דינו של בית הדין הרבני הגדול באספקלריה אזרחית מובהקת תוך התייחסות לפסיקה הנוגעת לחזקת המתנה (ראו, לדוגמה, ע"א 3829/91 וואלס נ' גת, פ"ד מח(1) 801, 811 (1994); בע"מ 7757/07 פלונית נ' פלוני (19.9.2007)) ותוך התייחסות לפסיקה הנוגעת לצירוף שותף לחשבון בנק (ראו, לדוגמה, ע"א 679/76 סלי נ' שפר, פ"ד לב(2) 785 (1978); בע"מ 5710/09 פלונית נ' פלונית (10.8.2009); בע"מ 4910/12 מנהל עזבון המנוח פ. ז"ל נ' פלוני (14.8.2012); בע"מ 4739/15 פלונית נ' פלוני (30.12.2015); מרדכי ראבילו "מתנה וחשבון בנק משותף" משפטים כג 239 (תשנ"ד)).

2. המסקנה אליה הגיע בית הדין הרבני הגדול לגבי החשבון המשותף, מעוגנת במישור העובדתי בממצאי העובדה שנקבעו על ידי בית הדין האזורי, ומעוגנת במישור המשפטי בדין האזרחי. הערתו של בית הדין, לגבי סעיף 8 לחוק יחסי ממון, נעשתה בשולי הדיון ובסופו, כהערת אגב, ולא היא שהכריעה את הכף. מכל מקום, אני מצטרף לדברי חברי, השופט נ' הנדל כי ברגיל, אין מקום להתחשב בשיקולי אשם לצורך סעיף 8

לחוק יחסי ממון, תשל"ג-1973 (וראו בג"ץ 4602/13 פלונית נ' ביה"ד הרבני (18.11.2018), שם נזדמן לי להביע דעתי כי יש לנתק את נושא האשם של מי מבני הזוג מהנושא של חלוקת הרכוש).

3. אשר על כן, אני מצטרף לדעתו של חברי, כי דין העתירה להידחות.

שׁוֹפֵט

אשר על כן, הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט נ' הנדל.

ניתן היום, י"ג באדר א' התשע"ט (18.2.2019).

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט

שׁוֹפֵט